

## روش‌های مورد استفاده در کتب آموزش زبان اسپانیایی به خارجی‌ها

علی فیض‌الهی

استادیار دانشکده زبان‌های خارجی دانشگاه تهران

تاریخ وصول: ۸۴/۱۰/۱۳

تاریخ تأیید نهایی: ۸۴/۱۱/۸

### چکیده

گزینش کتاب و اطلاعات آموزشی لازم برای یک دوره آموزشی زبان اسپانیایی، به عنوان زبان خارجی، مستلزم به کارگیری عوامل متعددی است. اگر چه اصول و قواعد فرایند تعلیم - یادگیری زبان اسپانیایی، به عنوان زبان خارجی، در طول تاریخ نه چندان طولانی خود، تحول آشکاری را تجربه کرده است، با این وجود هیچ‌گونه وحدت نظری بین آنچه که در ایران به عنوان آموزش زبان اسپانیایی مطرح است و آنچه که در سایر کشورها اتفاق می‌افتد، وجود ندارد. در ایران در حال حاضر نزدیک به ۱۱۰۰ دانشجو در مقاطع و دانشگاه‌های مختلف به آموزش و یادگیری زبان اسپانیایی اشتغال دارند. اگر چه هدف اصلی این دوره‌ها آموزش زبان اسپانیایی به عنوان زبان دوم و با انگیزه رفع نیازهای جامعه است، ولی هیچ اتفاق نظری بین روش‌ها و کتاب‌های مورد استفاده و نیازهای جامعه وجود ندارد. هدف از این بررسی اعمال نگرشی متفاوت و پی بردن به راه و رسمی معیار برای تسلط بر اصول و روش معتبر تدوین و تألیف کتاب‌های آموزش زبان اسپانیایی برای دانشجویان فارسی زبان با در نظر گرفتن اصول نوین و علمی روز و رفع نقایص موجود است.

واژه‌های کلیدی: زبان اسپانیایی، زبان دوم، روش، روش‌شناسان، آموزش - یادگیری، فرایند، عملی - تجربی، مهارت‌های چهارگانه.

## مقدمه

بعد از جنگ جهانی دوم بود که روش‌های گوناگون یادگیری زبان اسپانیایی در اسپانیا ارائه شدند، اما از اوایل دهه ۸۰ بود که تألیف کتاب‌های آموزشی افزایش بسیار یافت. ماریا کارمن فرناندز استاد دانشگاه آلكالا، معتقد است: «امروزه تقریباً مشکل است که اطلاعات ما دربارهٔ چیزهایی که در این حیطه منتشر می‌شود، به روز باشد» (لوپز، ۲۰۰۵، ص ۲۶).

در حال حاضر ما آمادگی لازم را داریم که بر اساس نوع روش اتخاذ شده، وسایل و کتاب‌های دلخواه خود را انتخاب کنیم و به سر کلاس درس ببریم، به همین دلیل، در کنار اهداف و مضامین رایج باید فاکتورهای مشخص کننده‌ای داشته باشیم که شخصیت هر گروه و روش‌های آموزشی لازم، نوع فعالیت و روش را شکل می‌دهد. ویژگی‌های بی‌نظیر یک زبانه یا چند زبانه، متجانس بودن یا ناهمگون بودن گروه، سن، سطح فرهنگ، انگیزه‌های فردی و شغلی، تعداد دانشجویان کلاس، مدت زمان دوره، کشور محل تدریس زبان مورد نظر (برنامه‌های جذب اجتماعی - فرهنگی) به طرز آشکاری در انتخاب کتاب‌ها و وسایل آموزشی مورد استفاده، نقش دارند.

## بحث و بررسی

روش سنتی آموزش که بر پایهٔ تمرین و یادگیری قواعد دستوری و کلمه استوار بود، از ابتدای فرایند آموزش زبان وجود داشته است. تنها وسایل و کتاب مورد استفاده در کلاس، کتاب‌های مذهبی، بلاغی یا هدف آموختن لغت بوده است. در روش‌های جدید، به خصوص روشی که در اروپا «روش موقعیتی»<sup>۱</sup> و در امریکا «شنیداری - گفتاری» نامیده می‌شود: اجازهٔ یک تغییر در زمینهٔ کتاب‌های آموزشی مورد استفاده در کلاس درس را فراهم می‌کند. با روش نظری - عملی کم کم بحث دربارهٔ برنامه سازمان‌دهی محتوای وسایل آموزشی پیرامون اهداف مکالمه‌ای (توصیف، شناسایی و ...) و طبقات فکری، نظریات و زمینه‌های موضوعی (موقعیت، مقدار، و ...) آغاز می‌شود. از این دیدگاه زبان به عنوان یک وسیلهٔ ارتباطی محسوب می‌شود، از این رو وسایل شنیداری و گفتاری در هم می‌آمیزند، تا درک عمل مکالمه‌ای را تسهیل کنند. در این روش اولویت با زبان شفاهی است و زبان نوشتاری به عنوان

فعالیتی تقویتی و مکمل در ردهٔ دوم قرار می‌گیرد.

روش مکالمه‌ای<sup>۱</sup>، روشی است که بر تمام مهارت‌ها و توانایی‌های زبان (درک و فهم، شرح و توضیح شفاهی و نوشتاری) به طور یکسان تأکید می‌کند. چرا که عکس‌العمل دانشجو می‌تواند شفاهی، نوشتاری، یا محاوره‌ای باشد. مهمترین بخش این روش فعالیت دانشجو است. گرایش جدیدی نیز که نشأت گرفته از روش مکالمه‌ای است، اخیراً از سوی استادان زبان اسپانیایی به عنوان زبان دوم شکل گرفته و هم اکنون در برخی از کتاب‌های درسی اعمال می‌شود. این روش که به نام «تکیه و تمرکز بر تکلیف درسی»<sup>۲</sup> نام گرفته، هدفش به انجام رساندن یک برنامهٔ سازمان‌دهی شده پیرامون بخش‌های دستوری از طریق کاربرد «بازی» و فعالیت‌هایی است که عکس‌العمل دانشجو در کلاس را موجب می‌شوند. در این فعالیت‌ها از بسته‌های حاوی اطلاعات و شیوه‌های جدید تمرین که با روش شفاهی/محاوره‌ای ادغام شده‌اند، استفاده می‌شود. با توجه به بهره‌وری بالای روش مکالمه‌ای و روش فوق در کلاس درس، تحقیقی در این زمینه بر روی یک گروه از کتاب‌های منتشر شده<sup>۳</sup> در اسپانیا که مدعی اجرای روش‌های فوق‌اند، انجام شده است.

کتاب‌های فوق بر اساس دو معیار انتخاب شده‌اند: نخست کتاب‌هایی که در بازار از محبوبیت بیشتری برخوردارند، به عبارتی در تدوین آن‌ها از روش‌های روز و پرتعدادتری استفاده شده است و این که انحصاراً به آموزش زبان اسپانیایی به بزرگسالان اختصاص دارند. در طی بررسی فوق نتایج زیر کسب گردیده‌اند:

در بیشتر کتاب‌های آموزشی نویسندگان اساساً بر زبان مکالمه‌ای تأکید داشته‌اند. کارشناسانی نظیر کیگارد، هیمس، سلاگتر<sup>۴</sup> معتقدند که زبان گفتاری به خصوص در اولین برخوردهای دانشجو با زبان دوم بسیار حائز اهمیت است، همین موضوع موجب شد تا تجزیه و تحلیل گفتاری زبان در سطح مبتدی بیشتر از سطوح متوسطه و پیشرفته انجام گیرد. همان

---

1- Communicative Approche

2- Enfoque por tarea

۳- این کتاب‌ها عبارتند از:

*Antena 1, Español 2000, Español en directo, Entre Nosotros, Enseñanza del Español para extranjeros*

4- Curiard, Hymes 1982, Slagter 1987

گونه که قبلاً نیز اشاره شد در ۵۰ سال اخیر روش‌های آموزش زبان برای خارجی‌ها به شدت تحت تأثیر روش توصیف دستوری قرار گرفته بود که از سوی مکاتب زبان‌شناسی زمان خود طراحی و برنامه‌ریزی شده بودند، بنابراین چشم‌انداز زبان‌شناختی تئوری در تدریس و آموزش زبان دوم مورد استفاده روش‌شناسان عصر حاضر واقع شده است. تمام نظریه‌های جدید زبان‌شناختی معمولاً در تدریس و آموزش زبان دوم مورد استفاده واقع شده‌اند، با این وجود، در ایران روش‌های آموزش زبان اسپانیایی، به عنوان زبان دوم، نه تنها بازمینی نشده است، بلکه با روش‌های تدریس مکاتب زبانی جدید که در کشورهای نظیر فرانسه، انگلستان، ایالات متحده آمریکا مورد استفاده واقع می‌شوند، نیز ارتباطی ندارد.

به نظر می‌رسد هنوز با گذشت ۲۰ سال از آموزش زبان اسپانیایی در ایران، روش‌هایی نظیر «دستور زبان سنتی» و «ساختارگرایی» از مهمترین روش‌ها در تاریخ آموزش زبان اسپانیایی، به عنوان زبان دوم در ایران بشمار می‌روند.

دوره‌های آموزش زبان اسپانیایی که هدف آن‌ها آشنا کردن دانشجویان با مفاهیم زبانی و مسائل اجتماعی-فرهنگی کشورهای اسپانیایی زبان و تأثیر و بازتاب آن در فرایند یادگیری است، متأسفانه در ایران به دلیل عدم استفاده از کتاب‌ها و روش‌های به روز، در مقایسه با دیگر کشورها دارای بازدهی لازم نیست و در دانشجویان ایجاد انگیزه نمی‌کند، در این باره اشاره داریم به یکی از کتاب‌های آموزش زبان اسپانیایی که در سال ۱۹۷۶ به چاپ رسیده است (اسپانیایی، ۲۰۰۰)<sup>۱</sup> و هنوز در دانشکده‌های زبان خارجی دانشگاه‌های ایران تدریس می‌شود. این کتاب به شدت تحت تأثیر روش‌های سنتی با تمرین‌های ساختاری است. نویسنده که ضمن این که سعی می‌کند روش آموزشی خود را روشی پویا معرفی کند، در مقدمه این گونه ادعا می‌کند:

«در این روش مکانیسم‌های زبان و روش‌های موقعیتی به طور موازی مورد استفاده واقع می‌شوند. اما این روش‌ها کاملاً بر اساس سطوح مختلف طبقه‌بندی شده‌اند. در تمام این سطوح، ضمن تأکید بر مکالمه و درک مطلب، سعی شده است تا موضوعات روزمره به صورت مکالمه/گفتگو به منظور بالا بردن توانش بیانی دانشجویان مد نظر قرار گیرند و همین موضوع پایه و شالوده روش‌های به کار گرفته شده در این سری از کتاب‌ها را تشکیل

می‌دهد....» (فرناندز، ۱۹۸۱، ص ۷) و در ادامه می‌افزاید: (۱۹۸۱:۸)

«در تدوین این کتاب قصد ما ارائه نمونه منحصر به فرد آموزش زبان اسپانیایی نبوده، بلکه فقط سعی شده تا موارد بیانی زبان مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند و موضوعات دستوری، در رده دوم اهمیت قرار گرفته‌اند» (فرناندز، ۱۹۸۱، ص ۸).

همانطور که از شواهد امر بر می‌آید، مضامین زبان‌شناختی در این کتاب‌های آموزشی به دو دسته تقسیم می‌شوند: زبان نوشتاری و زبان شفاهی. هدف اصلی بعضی روش‌ها ارائه، معرفی و فراگیری زبان شفاهی نیست. بلکه در این روش‌ها وجه غالب، زبان نوشتاری است، زیرا هیچ مثالی از زبان محاوره‌ای دیده نمی‌شود. این گونه کتاب‌ها، کتاب‌های ادبی را به عنوان الگویی مناسب برای کلاس‌های درس خود انتخاب می‌کنند و انتخاب عبارات و تمریناتی مجزا و خارج از متن، از ویژگی‌های روش فوق به‌شمار می‌رود و با زبان به عنوان مجموعه‌ای از ساختارهای زبان‌شناختی برخورد می‌کنند. به نظر می‌رسد بعضی از آن‌ها مثال‌هایی از زبان شفاهی را ارائه می‌دهند. اما چون این موارد خیلی واضح و مشخص نیستند، بسیار مشکل است که در نگاه اول آن‌ها را حدس زد. از سوی دیگر، اکثر این جملات، جملاتی مشخص از نمونه‌های کاربردی نیستند و در محیط‌های مکالمه‌ای خارج از کلاس درس نیز مورد استفاده ندارند. از آنجا که این جملات تنها برای تمرین طراحی شده‌اند، بنابراین یکی از ویژگی‌های مهم آن‌ها شامل این نکته است که در تمام آن‌ها نحوی بسیار کامل و عالی به چشم می‌خورد که به تمام الگوهای معمولی پاسخ می‌دهد. این پدیده در مورد واژگان مورد استفاده در این جملات نیز به چشم می‌خورد که در آن‌ها از کلمات انتخابی و بسیار کم کاربرد در زبان کاربردی استفاده می‌شود. اما در عین حال به میزان کاربرد این جملات و استفاده از آن‌ها در زبان روزمره توجهی نمی‌شود. بسیاری از این جملات، ساختارهای زبان‌شناختی پیچیده‌ای دارند. با این مقدمه می‌توان گفت که زبان این کتاب‌ها معمولاً زبانی چندان همگانی، خودزا و طبیعی نیست. به همین دلیل، اگر این جملات به عنوان تنها الگوی کتاب‌های مذکور معرفی شوند، نمی‌توانند به عنوان مدل در توانش مکالمه‌ای چندان موثر باشند. در این جملات معیارهای مورد نظر انتخاب متون در روش کاری که باید دنبال شود، تعیین و مشخص نمی‌شوند.

بدون شک، بیشترین کتاب‌های آموزش زبان اسپانیایی، به عنوان زبان دوم، در ایران نظیر

### Entre Nosotros،Español sin fronteras،directo Español en،Español 2000

ساختار گرا بوده و بر اصول زیر منطبق‌اند:

معمولاً موضوعات انتخاب شده مربوط به کشور اسپانیا و سایر کشورهای اسپانیایی زبان است و موضوعاتشان هر چند در مجموع جالبند، اما در آموزش زبان دوم کارآیی چندانی ندارند.

در زمینه شکل و محتوای این کتاب‌ها باید یادآوری کرد که برخی روش‌ها نوعی پیچیدگی زبان‌شناختی پیش رونده یا گزینش متونی را دنبال می‌کنند که در حقیقت دریچه‌ای به سوی تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی‌اند.

در برخی از کتاب‌ها، گزینش متن‌ها به خاطر شهرت و اعتبار نویسندگان و مؤلفان انجام گرفته و تلاش شده از نام برجستگان معاصر ادبیات اسپانیا بهره بگیرند.

در بخش اعظم روش‌های بررسی شده، مشکل کمبود نمونه و مثال از زبان نوشتاری کاربردی، نظیر نوشتن نامه‌های رسمی و غیر رسمی،..... به چشم می‌خورد. در اکثر نمونه‌های بررسی شده، اثری از مشخصه‌های مختلف گونه‌های کاربردی زبان شفاهی به چشم نمی‌خورد. فقدان شیوه‌های معرفی و عدم گرایش به گفت و شنود، فقدان مواردی که در دانشجو ایجاد انگیزه کند، برای تأثیر و ارتباط بسیار ضروریند و یک مجموعه وسیع را تشکیل می‌دهند. این موارد می‌توانند سرآغاز یک گفتگو و گذر یا تغییر یک سؤال به جواب یا یک جواب به سؤال جدید باشد. درست نظیر آن چه در متون مکالمه‌ای کتاب‌هایی نظیر (*Espanol 2000, Antenal*) دیده می‌شود، که این کتاب‌ها به خاطر فقدان موارد ذکر شده، از لحاظ قسمت‌های گفت و شنود، کتاب‌هایی مناسب و جامع نیستند. در همین حال کتاب‌هایی وجود دارند که تبدیل یک گفته و طرح به دیگری را تسهیل می‌کند. در صورت عدم وجود این حالت، متن به متنی مصنوعی، اجباری و تلگرافی بدل می‌شود، معمولاً گفت و شنودها، به مصرف ساختارهای زبان‌شناختی می‌خورند که دانشجو موظف به یادگرفتن آن‌ها است. به همین دلیل در این میانجی‌گری‌ها، مخاطب دائم در حال تکرار کردن است.

در کتاب‌های آموزشی نظیر:

*Dialogos en clase,1987,Español en Directo,1990, Lengua y vida, Español 2000*

در واقع بیش از آن که هدف معرفی زبان در موقعیت‌های خاص باشد، ارائه ساختارهای

زبان‌شناختی مورد نظر مؤلف حائز اهمیت است. در این کتاب‌ها اطلاعاتی عرضه و در اختیار خواننده قرار داده می‌شود که قبلاً درخواست نشده بودند.

در برخی کتاب‌ها فقدان ایجاد محیط مناسب برای گفت و شنود و مکالمه به چشم می‌خورد. شخصیت‌ها، سن‌شان و ملیت آن‌ها ناشناخته است. برخی از کتاب‌ها سعی می‌کنند این مشکل را از طریق تصاویری که نشان دهنده موقعیت مکالمه است، حل کنند. اما این امر به بروز نوعی تناقض میان تصاویر و مکالمه‌ها می‌انجامد، که نظیر آن در *Español en Directo* به چشم می‌خورد. خط مشی برخی از این کتاب‌ها نشان دهنده گویش‌های مختلف زبانی است که در روزگار ما کاربری دارند و توسط رسانه‌های ارتباطات جمعی میان مردم منتشر می‌شود. این گویش‌ها که هنوز به وسیله متخصصان دستور زبان تعریف نشده‌اند زبان‌هایی‌اند که به باور ماریا روزا ویلا<sup>۱</sup> در شهر، مترو و در محیط روزمره زندگی مردمی که از نظر فرهنگی-اجتماعی در سطح متوسطی به سر می‌برند، به کار برده می‌شوند. از گونه‌ای زبان اسپانیایی صحبت می‌شود که بدون این که بخواهد به اصول و قواعد مشخصی عمل کند، یک سری ساختارهای زبان‌شناختی کاملی را مشخص می‌کند که دارای پیچیدگی نحوی و واژگان کافی است و توانایی بیان هر گونه نظر و عقیده را دارد. مشکل قابل توجه دیگری نیز وجود دارد، و آن واژگانی‌اند که در تدوین این کتاب‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. واضح است که در تأکیدهای مکالمه‌ای بحث «فرا زبانی» و اشاره‌های مستقیم به موضوعات دستوری حذف شده است. اما اگر ما با تعدادی دانشجوی در حال یادگیری زبان خارجی‌اند روبرو باشیم، چه بخواهیم، چه نخواهیم در بیشتر مواقع اشاره به موارد جزئی دستوری و استفاده از اصطلاحات غیر قابل اجتناب و حتی ضروری خواهیم داشت. همین گونه که بنسسه<sup>۲</sup> معتقد است که در شرایط مناسب و برای نیل به اهداف مورد نظر، اشاره کردن به موارد واضح و برجسته دستوری و اصطلاحات متداول و واژگان نه تنها خوب است بلکه برای آموزش خوب و منحصر به فرد دانشجوی، ضروری به نظر می‌رسد. این عمل نه تنها یادگیری دانشجوی را مختل نمی‌کند بلکه بر عکس به درک سریع قسمت‌های دستوری کمک می‌کند. از نظر واژه‌شناسی اغلب اوقات دانشجوی خارجی، در کشور خودش نظام دستوری زبان اسپانیایی را تحت یک سری اصولی

---

1- Maria Rosa villa

2- Besse

که در بیشتر مواقع به اصطلاحات و واژگان به کار رفته در مراکز آموزشی، کتب، کتاب‌های تمرین و وسایل آموزشی شباهتی ندارند، فرا می‌گیرد. به همین دلیل به عنوان مثال در آزمون‌های تعیین سطح معمولاً دانشجو در ارتباط با واژگان دستوری به کار رفته در سؤالات دچار مشکل می‌شود. این مشکل به خصوص در سطوح مقدماتی و متوسطه به چشم می‌خورد. دانشجو در برابر انبوهی از اصطلاحات و واژگان که عمل یادگیری زبان را با مشکل مواجه می‌کنند، گیج و سر در گم می‌شود این معمولاً همان مشکلی است که اغلب در فرایند یادگیری نظام موقتی آموزشی زبان اسپانیایی به عنوان زبان دوم در ایران به چشم می‌خورد (بسه، ۱۹۸۰، ص ۲۶).

تنوع اصطلاحات استفاده شده سبب می‌شود که دانشجوی ایرانی به لحاظ پراکندگی اطلاعات و واژگان و نظام‌های پیچیده انتخاب شده هیچ‌گاه توانایی تسلط بر مطلب را پیدا نکند. اگر نوعی وحدت عمل و توافق بین واژگان دستوری و واژگان وجود نداشته باشد، عمل آموزش و یادگیری در یک زمان مشخص آزار دهنده و دشوار خواهد بود. در این رابطه، دی داک<sup>۱</sup> معتقد است که بعضی از اصطلاحات و واژگان، غلط و نادرست‌اند چون مفاهیمی را به فرم و ساختار انتخاب شده نسبت می‌دهند که فاقد آن‌ها نیستند. در یک مطالعه انجام شده بر روی واژگان و اصطلاحات به کار رفته در وسایل مختلف آموزش زبان اسپانیایی به خارجی‌ها تنوع و کثرت واژگانی که دانشجو با آن‌ها روبروست اثبات شده است. به عنوان مثال اسامی مختلفی که برای نامیدن فعل *Estudie* استفاده می‌شود عبارتند از:

*pretérito indefinido, pretérito, perfecto simple, pasado absolut.*

(داک، ۲۰۰۰، ص ۳۲).

به هنگام استفاده از واژگان، نباید تنها دستور را مورد توجه قرار داد، بلکه دقت در انتخاب واژگان دستوری که گاهی موجب سر در گمی دانشجو می‌شود (در حالی که این مشکل به راحتی قابل اجتناب است) نیز از اهمیت خاصی برخوردار است. مشکل دیگر قابل ذکر این است که به طور موازی با علاقه‌ای که به زبان اسپانیایی به عنوان زبان خارجی پدید آمده، روز به روز گرایش و تمایل نسبت به گویش‌های زبان اسپانیایی قاره آمریکا لاتین را گسترش می‌دهد. توسعه و نزدیک شدن روابط با قاره آمریکا که بخش اعظم اسپانیایی زبان‌ها



در آن زندگی می‌کنند، این حقیقت مهم را فاش ساخته است که اختصاص فضای بیشتر به شیوه و گونه‌های امریکای لاتین ضرورت دارد. در وسایل آموزشی که در دسترس دانشجویان قرار دارند معمولاً ادبیات کشور اسپانیا که در لغت‌نامه‌ها و کتاب‌های دستوری مدون شده است، ارجحیت دارد.

دلایل و انگیزه‌های علاقه به زبان اسپانیایی در ایران متفاوتند، تخصصی شدن برخی زمینه‌های کاری، ادبیات تطبیقی، ترجمه کتاب و هم زمان از جمله مواردی است که بستر مناسبی برای ترویج این زبان در ایران فراهم کرده است، اما در این میان موانعی نیز وجود دارد. مؤسسات و دانشگاه‌های مختلف، از روش‌های بسیار متفاوتی نسبت به یکدیگر برای آموزش زبان اسپانیایی استفاده می‌کنند ضمن این که به این مشکل، مسئله نامتجانس بودن گروه‌های آموزشی که به کار تدریس زبان اسپانیایی اشتغال دارند و نیز عدم شناخت دانشجویان زبان اسپانیایی از کاربردهای این زبان را نیز باید اضافه کرد. هر کسی که فرصت شرکت در کلاس دانشجویان ایرانی زبان اسپانیایی را داشته است، بر این نکته گواه است که دانشجویان با انگیزه و درس خوان، با مشکل کمبود وسایل آموزشی و استادان آموزش دیده برای این منظور روبرویند. آموزش زبان اسپانیایی در ایران شبیه یک کاریکاتور و تقلید غم‌انگیزی از اصل آموزش این زبان در کشورهای توسعه یافته می‌باشد. حفظ و تکرار عبارات تمام وقت دانشجویان را می‌گیرد بدون این که توانش زبانی آن‌ها را برانگیزد. در حال حاضر روش سنتی دستور- ترجمه روش فعال در گروه‌های زبان اسپانیایی در ایران است. به طور کلی این عقیده به قوت خود باقی است که ویژگی‌های روش‌های آموزشی که در کشورهای توسعه یافته برای آموزش/ یادگیری این زبان مرسوم، است می‌تواند به این سامانه افزوده شوند. تأکید بیشتر بر روی تکرار، تمرین، کارکردن در کلاس با توضیحات دستوری است که به عنوان تکیه‌گاهی برای فراگیری شناخت عملی از زبان به کار دانشجو می‌آیند و نه بیشتر. اهمیتی که در مورد آموزش زبان اسپانیایی در ایران به مواد آموزشی و فناوری جدید کاربردی در کار آموزش داده می‌شود در مقایسه با دیگر کشورها بسیار ناچیز است، ضمن این‌که کتاب‌های گوناگون و مختلفی در دنیا در این زمینه چاپ شده‌اند، فقط در اسپانیا سالانه حدود ۵ میلیون جلد کتاب مختلف آموزشی تهیه و چاپ می‌شوند، علیرغم این نکته، استاد زبان اسپانیایی در ایران، هنوز با جزوه‌ای که خود تهیه کرده، سر کلاس درس حاضر می‌شود لذا روش‌هایی که امروزه در

ایران مورد استفاده واقع می‌شوند به نوع آموزش خود استاد بستگی دارد و نه بدانچه که در دنیا مرسوم است. اولین شرط برای این‌که دانشجو بتواند خوب صحبت کند، این است که در محیطی قرار گیرد که در آن صحیح و روان صحبت می‌شود. از اساسی‌ترین وظایف یک دانشجو روایت و ارائه سخنرانی است. در مؤسسات ما دانشجو همواره درگیر مفاهیم ساختاری درس است تا نحوه استفاده از آن. در کلاس‌های آموزش زبان اسپانیایی در ایران هر استادی یک کتاب دارد که این کتاب را نه بر اساس نظام آموزشی یا تطابق با روش‌های جدید آموزشی، که بر اساس علاقه شخصی خود انتخاب می‌کند. استاد یک مطلب را چند بار تکرار می‌کند و توضیح می‌دهد، به عبارت دیگر متن را با صدای بلند چندین بار تکرار می‌کند و همان روز یا روز بعد نوبت به دانشجویان می‌رسد که همان متن را تکرار کنند.....

استادان زبان اسپانیایی در ایران به دستور زبان به عنوان روشی توانشی می‌نگرند چک ریچاردز در این رابطه می‌گوید: «و در ارتباط با آموزش زبان دو جریان فکری وجود دارد: سنت گراها و نوگراها» (ریچاردز، ۱۹۹۹، ص ۶۹).

سنت‌گرایی بر پایه روش استنتاجی، آموزش، تمرین‌های دارای ماهیت ساختاری، استفاده از متون ادبی در آموزش استوار است و به سوی پرورش توانایی خواندن، نگارش دقیق و ترجمه مستقیم گرایش دارد.

نوگراها: به جای فرم به عمل و روش‌های استقرار آموزش، تمرین‌های طبیعی مکالمه‌ای و بیان شفاهی استوار اند.

در این روش توانایی سخن گفتن بسیار اهمیت دارد و نوعی تکیه کاربردی به سمت یادگیری به چشم می‌خورد. در حالی که سنت‌گرایان بر آموزش زبان به خودی خود تأکید می‌کنند، ولی نوگراها به خلق فرصت برای یادگیری تمایل دارند.

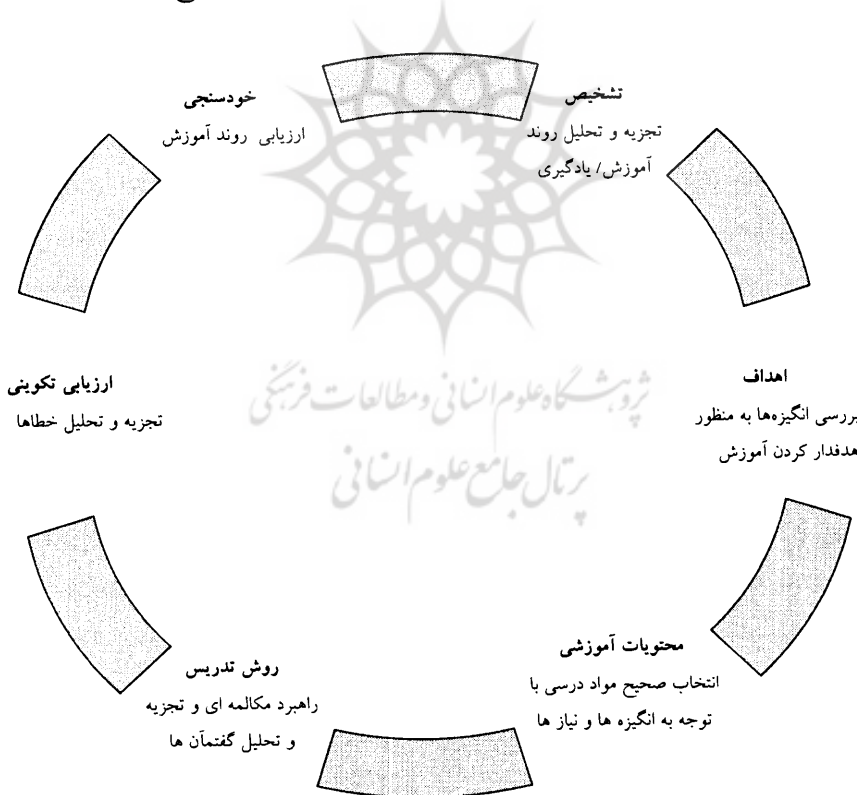
کثرت اصول و روش اصلی آموزش زبان اسپانیایی در دیگر کشورها خود گویای این نکته است که پیشرفت‌های نظریه‌های زبان‌شناختی و جریان‌های موجود به نفع زبان اسپانیایی، به عنوان زبان دوم، مورد استفاده واقع شده‌اند، اگر چه لازم به ذکر است که روش‌های سنتی آموزش گسترده‌تری حتی در برخی موارد در آموزش زبان انگلیسی نیز مورد استفاده واقع شده‌اند چرا که برخی از اصول آن، یعنی تکیه بر بخش‌های دستوری آن‌طور که «اصول روش مستقیم» را تشکیل می‌دهد از موفقیت‌های به دست آمده در زمینه نظریه زبان‌شناختی

است. ساختارگرایی نیز که برخاسته از نظریه فردینان سوسور است با کمک مکتب پراگ و زبان‌شناس امریکایی بلوم فیلد تقویت شده، امکان استفاده از روش‌های مختلف را فراهم آورده است.

علی‌رغم این که امروزه هم‌چنان بحث بر سر این که کدام روش بیشتر ضامن توانش و موفقیت است و کدام روش‌ها علمی‌ترند، به قوت خود باقی است اما یک نظریه محض وجود دارد و آن این که تمام روش‌های مورد بحث روش‌هایی‌اند که در کلاس درس مورد استفاده واقع می‌شوند. و آن چه که در آینده با گسترش صنعت و روش‌های مختلف تدریس به دست می‌آید چیزی جدای از آن چه در کلاس‌های آموزش زبان خارجی تدریس می‌شود، نخواهد بود، با وجود این که امروزه و به هنگام استفاده از برخی روش‌های آموزشی در فعالیت‌های کلاسی از کامپیوتر نیز استفاده می‌شود. ضمن این که می‌بایستی مقوله فرهنگی نیز در همه این روش‌ها به صورت موضوعی کاملاً محض و بدون پیش‌داوری، در برنامه‌های آموزشی نیز مطرح گردد.

برخی روش‌ها مانند تلقین درمانی، از هنر در برنامه آموزشی استفاده می‌کند، ولی هنر به تنهایی هدف آموزش - یادگیری زبان دوم نیست، بلکه از هنر برای تسهیل آموزش زبان مورد نظر استفاده می‌شود، از دیدگاه کرامچ<sup>۱</sup> می‌توان فرهنگ را به عنوان پنجمین مهارت انسان در نظر گرفت، زیرا ارزش‌های فرهنگی از طریق زبان منتقل می‌شوند. از این رو، بنا بر تمام مباحث قبلی و با توجه به تجربیات خویش به عنوان استاد و دانشجوی زبان خارجی از طریق تحلیل‌های صورت گرفته در طول تمام مباحث انجام شده که مفاهیم زبان‌شناختی و روش‌شناختی را مطرح می‌کنند، بهترین روش آموزشی وجود ندارد و این که هیچ روشی و هیچ کتابی به تنهایی نمی‌تواند رضایت خاطر استاد و دانشجو را فراهم کند و با نیازهای یک دانشجوی علاقه‌مند به یادگیری زبان اسپانیایی در کشورمان نیز منطبق نیست. به همین دلیل اهمیت روشی که بتواند به طور همزمان پاسخ‌گوی نیازهای استاد و دانشجو باشد بیش از پیش نمایان می‌شود. برای نیل به این مقصود، سؤالی که استادان برای بهتر شدن فرایند آموزش و یادگیری زبان ملزم به مطرح کردن آن‌هایند، بدین شرح است: کدام روش‌ها در طول مراحل مختلف آموزش و یادگیری دانشجویان ایرانی مؤثرترند؟ و نیز از آن جایی که هیچ مقایسه

تطبیقی وجود ندارد که بیانگر برتری یک روش بر روش دیگر باشد، لازم است که همه استادان زبان‌های خارجی که در شرایط و محیط‌های مختلف آموزشی مراحل مختلف آموزش علمی زبان را تجربه می‌کنند، نسبت به برخی از فاکتورهای اولیه که در امر آموزش و یادگیری زبان دوم مؤثرند، اشراف داشته باشند تا بدین وسیله با توجه به فاکتورهای فوق‌قادر به انتخاب صحیح کتاب و لوازم کمک آموزشی برای ارائه در کلاس درس باشند، این فاکتورها که شامل موارد زیر است به مانند حلقه‌ای انگشتری از سنگ الماس می‌ماند که هر قدر تراکم عناصر تشکیل دهنده آن بیشتر باشد، سخت‌تر خواهد بود. در تدوین و برنامه‌ریزی درسی چنانچه استادان حتی‌الامکان سعی در انسجام موارد زیر با توجه به اهداف آموزش و یادگیری نمایند بدون شک برنامه جامع و خدشه‌ناپذیری را ارائه خواهند داد (کرامچ، ۱۹۸۸، ص ۱۴).



### نتیجه‌گیری

هدف آموزشی مورد نظر هر چه باشد، استاد می‌بایستی بالا بردن چهار مهارت دانشجو یعنی درک مطلب، شنوایی، بیان شفاهی و نوشتاری را همواره مد نظر قرار دهد. شناخت اهمیت علمی فرایندهای مکالمه‌ای در کلاس درس، چند نکته مهم آموزشی را مطرح می‌کند که مستلزم پاسخ‌های مناسب از حیثه روش‌شناسی‌اند. تمرین آموزشی نشان می‌دهد که از طریق روش‌های مختلف می‌توان به نتایج یکسان دست یافت درست همانگونه که یک روش خاص می‌تواند نتایج متفاوتی را در پی داشته باشد.

بنابراین یک روش‌شناسی اصولی خیلی وسیع‌تر از مجموعه فعالیت‌ها و روش‌های آموزشی است. این کار نیازمند پایه‌گذاری یک سلسله اصول و قواعدی است که به سمت گزینش، گسترش و ارزیابی روش‌های آموزشی مورد استفاده پیش می‌رود. ارزیابی در زمینه آموزش زبان و روش‌ها تغییراتی در زمینه مفهوم ارزیابی و در نتیجه تکنیک و روش را به دنبال داشته است. از این رو روش‌های مختلف آموزشی موجب گسترش نظام‌های ارزیابی شده‌ای است که تمایل دارند، تحقق اهداف خود را به بوته آزمایش گذارند. روش سنتی که سعی دارد دانشجویان را برای شناخت مسائل کلاسیک و انجام تجزیه و تحلیل‌های منطقی-علمی، آماده کند از روش‌هایی برای ارزیابی نتایج خود استفاده می‌کند. روش سمعی-گفتاری که بر تحلیل زبان‌شناختی ساختارگرا و مفهوم رفتارگرایی استوار است، از روش متفاوت‌تری نسبت به روش‌های دیگر برای آزمودن آموزش و شکل‌دهی عادات و شناخت پراکنده عناصر زبانی استفاده می‌کند. ...

### منابع

- 1- *Para empezar A*, Madrid, 1987.
- 2- *Entre nosotros*, curso Superior del Español, Universidad Salamanca, 1987.
- 3- *Antena 1*, Sgl, Madrid, 1986.
- 4- *Para empezar A*, Madrid, 1987.
- 5- *Curso Superior del Español*, Universidad Salamanca, 1987.
- 6- *Desarrollo de la Competencia Comunicativa*, Espasa Calpe, Madrid, 2000.
- 7- *In Vain I Tried To Tell You*. Essays in Native American Ethno-poetics. 1981, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- 8- De Dock, *Verdades como sueños*, Casa de libros, Alicante 2000.

- 9- Estrella López, *Procesos y recursos*, Nivel avanzado, 2002.
- 10- García Fernández y Sánchez Lobato, *Español 2000*, nivel elemental, 1981.
- 11- Kramch, *Dimensión intercultural en la EL y formación del profesorado*, Edelsa, 1988.
- 12- Mangold, *Lengua y Vida Españolas*, Metodo de Español para extranjeros 1984.
- 13- María Rosa Ville, *Revista de archivos y bibliotecas*, Universidad Alcála, 1998.
- 14- María Carmen Fernadez López, *34º acto de la enseñanza del español L2*, Murcia, 2005.
- 15- Richards Jack, *Communicative-language-teaching-toda*.
- 16- Thomas Farrell, *Profesional development for language teachers*, Cambridge University Press, 2001.

